

МАЛА ШКОЛА ЕТНОЛОГИЈЕ

Сажетак: Познавање народне књижевности је дио опште културе. Њени садржаји одраз су религије, постојбине, привреде и друштвеног поретка предака; извор проучавања народне културе, традиције, историје и важни су за очување националне свијести и идентитета. Народна књижевност као савремена лектира је ризница знања о животу и извор података о нашој прошлости. Она свестрано васпитава и најбоље чува дух матерњег језика. Као таква би се могла назвати „малом школом етнологије“. Циљ рада је да анализом наставних планова и програма у основној и средњој школи прикаже заступљеност садржаја народне књижевности, редослијед према коме се они уводе у наставу и континуитет увођења. Ученици који су завршили одређени циклус образовања и сада похађају пети разред основне школе, први разред средње школе или су студенти прве године наставничких студија, чинили би истраживачки узорак. Познавање одлика и поријекла народне књижевности би се утврђивало тестирањем, а ставови ученика према народној књижевности би били провјеравани анкетирањем.

Кључне речи: народна књижевност, циклуси образовања, етнологија

1. Народна књижевност кроз циклусе образовања

Етнографија обухвата језик, обреде, вриједности и вјеровања једног народа, а етнологија се надовезује у смислу биљежења, док народна књижевност представља њихов неодвојиви дио, проистиче из њих. Народна или усмена књижевност подразумијева текст, али свакако да има свој контекст и текстуру и како таква је специфичан облик књижевности као „умјетности ријечи“ и може се слободно написати „магије ријечи“. Нажалост, кроз све циклусе образовања народна књижевност се све чешће проучава ван контекста и без текстуре, као „огољени текст“ и таква свакако не може бити „ризница језика, обреда, вриједности и вјеровања“ једног народа, што је њена права природа. Увидом у наставне планове и програме објављене у важећим бројевима *Службеног гласника Републике Србије – Просветног гласника* (преузето из Пастернак, 2010. и Марковић, 2013.) можемо да примјетимо да ученици у основној школи треба да савладају веома велики број књижевних дјела која припадају народној књи-

¹ kristina.mitic@filfak.ni.ac.rs

жевности (посебно у млађем узрасту гдје дјела народне књижевности чине бар трећину свих дјела која треба да се обраде као школска лектира), али да ове многобројне примјере прати врло оскудан наставни садржај који би интересовање ученика усмјерио на ишта осим на саму фабулу и сиже дјела. Насупрот томе, средњошколци се сусрећу са изузетно много теоријских појмова које треба савладати и на часовима народне књижевности, а избор дјела која би ове појмове требало да илустрију је изненађујуће неадекватан и узак (Пастернак, 2010: 25). Истовремено, садржаје народне књижевности треба равномјерно распоредити кроз све разреде трећег образовног циклуса, чему у прилог говоре бројна истраживања рецепције народне књижевности.

1.2. Први образовни циклус (од првог до четвртог разреда основне школе)

Ученици се са народном књижевношћу у настави сусрећу веома рано, још у првим разредима основне школе. Дјела народне књижевности, нарочито бајке, њима нису непозната ни далека јер је њима обиљежен цио претходни дјечији свијет. Наравно, ови први сусрети ученика са народном књижевношћу немају амбицију да код њих развију јасну свијест о посебностима народне књижевности у односу на умјетничку, а још мање да улазе у проблеме народне књижевности. Штавише, учење народне књижевности је у том раном узрасту ученика прије усмјерено на остваривање васпитних, чак и функционалних циљева наставе књижевности, него што се може очекивати да ће ученици њиме досећи неке значајније образовне и наставне циљеве, осим у најелементарнијем виду, неопходном да дјело уопште буде схваћено (Пастернак, 2010: 19). У наставни програм за српски језик првог разреда основне школе укључене су народне лирске пјесме *Славујак* и *Божјић итапом бата* и избор народних успаванки и шаљивих песама. Текстовима *Свети Сава и ђаци*, *Голуб и пчела* и избором шаљивих прича, пословица, заговетки и брзалица прваци се упућују у народно епско стваралаштво. У другом разреду избор из лирске народне поезије чине пјесме *Мајка Јову у ружи родила* и *Смешно чудо* и избор породичних и шаљивих песама. Народну епiku представљају текстови: *Марко Краљевић и орао*; *Старо лијино лукавство*, *Седам прUTOва*, *Свети Сава, отац и син*, *Коњ и магарац*, *Лисица и гавран уз избор српских народних бајки* и усменог народног стваралаштва (*шаљивих прича* и *пословица*). Ученици трећег разреда изучавају народно лирско стваралаштво на примјерима пјесама *Деије сеје брата не имале* и *Женидба врапца Подунавца* и кроз избор обичајних народних лирских песама, док избор из народне епике чине текстови: *Марко Краљевић и бег Костадин*, *Вук и јагње*, *Свети Сава и сељак без среће*, *Ветар* и *Сунце*, *Свијету се не може угодити* и *Чардак ни на небу ни на земљи*. Народне лирске пјесме *Наджњева се момак* и *девојка* и *Јеленче*, и избор из народне епске поезије и прозе: *Јетрвица адамско колена*, *Стари Вујадин*, *Међед*, *свиња* и *лисица*, *Пепељуга* и *Најбоље задужбине*, чине садржаје народне књижевности наставног програма за српски језик четвртог разреда (Марковић, 2013: 752).

1.3. Други образовни циклус (од петог до осмог разреда основне школе)

У важећем наставном плану и програму за пети, шести, седми и осми разред основне школе, народна књижевност заузима значајно мјесто. Наставни садржаји из народне књижевности које ученици треба да савладају од петог до осмог разреда основне школе јасно нам показују да би ученици, ако заиста овладају оним што је програмом предвиђено (бар када је ријеч о избору текстова), требало да имају јасну и заокружену представу о суми онога што се под народном књижевношћу подразумјева, иако за овај узраст није предвиђено и паралелно стицање знања о књижевнотеоријским појмовима који се везују за народну књижевност. У наставни програм за српски језик петог разреда основне школе укључен је избор из школске лектуре: *Град градила бијела вила* – народна пјесма; *Нажњева се момак и девојка* – народна пјесма; *У Милице дуге трепавице* – народна пјесма; *Женидба Душанова* (одломак) – народна пјесма; *Еро с онога свијета* – народна приповијетка; *Девојка цара надмудрила* – народна приповијетка; колаж кратких народних умотворина; *Свети Саво* – народна пјесма; *Турци и чобанче* – народна приповијетка и домаће лектуре: избор из усмене књижевности народа и народности (бајке, шаљиве приче о Ери, Ћоси, Насрадину хоџи; новеле; пјесме преткосовског и неисторијског циклуса; лирске пјесме: митолошке и обредне). У наставни програм за српски језик шестог разреда основне школе укључен је избор из школске лектуре: *Старац и младић* – албанска народна приповијетка; *Највећа је жалост за братом* – народна лирска пјесма; *Смрт мајке Југовића* – народна епска пјесма; *Краљевић Марко укида свадбарину* – народна епска пјесма; *Коледари и царевећ* – бугарска народна епска пјесма и домаће лектуре: избор из усмене књижевности народа и народности (косовски циклус и циклус Краљевића Марка; лирске пјесме: обичајне и љубавне). У наставни програм за српски језик седмог разреда основне школе укључен је избор из школске лектуре: *Успаванка* – ромска народна пјесма; *Љубавни растанак* – лирска народна пјесма; *Иво Сенковић и ага од Рибника* – народна епска пјесма; *Мали Радојица* – народна епска пјесма и домаће лектуре: избор из народних предања о Св. Сави; избор из усмене књижевности народа и народности (епске пјесме покосовског, хајдучког и ускочког циклуса; лирске пјесме: посленичке – пјесме о раду; кратке прозне врсте). У наставни програм за српски језик осмог разреда основне школе укључен је избор из школске лектуре: Вук Стефановић Караџић: *О народним пјевачима*; *Женидба Милића Барјактара* – народна пјесма; *Почетак буне против дахија* (одломак) – народна епска пјесма; *Немушти језик* – народна приповијетка и домаће лектуре: избор из усмене књижевности народа и народности (циклус ослобођења Србије и Црне Горе; народне лирске шаљиве пјесме). Градиво из књижевности у овом циклусу образовања поред наведене домаће и школске лектуре подразумјева и програмски прецизно дефинисане захтјеве рада на тексту. Тај дио програмских захтјева се највећим дијелом односи на задатак

наставе књижевности презентован у оквиру рада на тексту у књижевности уопште – народној и умјетничкој. Захтјеви који се експлицитније везују за народну књижевност назначени су само у програму наставних садржаја седмог разреда (народна умјетничка лирика) и осмог разреда (систематизовање знања о народној књижевности на примјерима из лектира) (Пастернак, 2010: 20, 21). Приликом увођења тзв. „образовних стандарда“ неки дијелови важећих програма су измијењени, не толико садржајно, колико формално, нпр. приликом проучавања епске поезије не прати се савремена подјела на циклусе, већ Вукова подјела јуначких народних пјесама и сл.

1.4. Трећи образовни циклус

(од првог до четвртог разреда средње школе, гимназије)

Насупрот овако амбициозно замишљеном програму рада на народној књижевности у основној школи, програм објављен у *Службеном гласнику Републике Србије* народној књижевности у средњој школи оставља веома мало простора, можда због увјерења да су ученици у основној школи већ савладали народну књижевност, што би се на основу основношколског програма и могло закључити, под условом да су ученици усвојили планирано градиво. Средњошколци би, према наведеном програму, градивом из народне књижевности требало да се баве само у првом разреду, и да током 12 часова савладају сљедеће садржаје у оквиру шире тематске цјелине *Народна књижевност*. Поетика народне (усмене) књижевности. Синкретизам, анимизам, аниматизам, магијски начин мишљења, магична моћ ријечи; стварање као подражавање природе; интензивност колективних осјећања, нивелисаност мишљења. Однос: стваралац – дјело – слушаоци; идентификовање слушаоца са казивачем; рецензија усмене средине; општење и васпитање усменим путем; опстајање дјела која представљају јавно мњење; индивидуалност усменог ствараоца и наслеђивање образаца; пјевач као чувар друштвеног моралног и националног кодекса. Историјско предање. Типологија једноставнијих усмених облика. Трајност врста усмене књижевности; њихова основна обиљежја и разлике у функцији. Тематски кругови епске поезије. Јунаци као васпитни узор своје средине. Народна поезија као усмена историја вишег реда у формирању и трајању историјске свијести са ширим избором усмене поезије и прозе: *Српска дјевојка* – народна пјесма. *Кнежева вечера* – народна песма. *Марко пије уз рамазан вино* – народна пјесма. *Диоба Јакшића* – народна пјесма. *Ропство Јанковић Стојана* – народна пјесма. *Бој на Мишару* – народна пјесма. Осим у тематској цјелини *Народна књижевност*, ова врста књижевности се помиње и у тематској цјелини *Средњовјековна књижевност*, гдје је предвиђено да се направи избор из усменог предања о Св. Сави (пјесме, приче и легенде). Народна књижевност се помиње и у оквиру тематске цјелине *Увод у проучавање књижевног дјела*, која треба да се реализује током 30 часова првог разреда средње школе. Овдје је бављење народном књижевношћу секундарно, а примјери из народне књижевности уз друге примјере треба само да ученицима помогну

да схвате одређене књижевнотеоријске појмове. У овом поглављу нашла су се сљедећа дјела народне књижевности: *Сунце се девојком жени* – лирска народна пјесма, *Хасанагиница* – балада, *Девојка бржа од коња* – народна приповијетка, *Златна јабука и девет пауница* – народна приповијетка. На часовима који припадају поменутој области, а не области народне књижевности, ученици би такође требало да схвате појам варијаната који је у програму објашњен као „усмене творевине једнаких фабула, различитих сижеа“, затим да приликом обраде на часу теме *Лик у књижевном дјелу* посебно обрате пажњу на типске ликове у народној поезији, и, најзад, да уоче однос усмене и писане књижевности (иако се тематска цјелина *Народна (усмена) књижевност* учи тек послије *Увода у проучавање књижевног дјела*, што такође указује на то да се полази од претпоставке да су ученици савладали народну књижевност у основној школи у довољној мјери да могу да испуне овај програмски захтјев, односно да довољно добро познају народну књижевност да могу да је пореде са умјетничком прије него што се и у средњој школи осврну на народну књижевност). Такође, тематска цјелина *Књижевнотеоријски појмови* предвиђа да ученици првог разреда средње школе савладају подјелу народне књижевности на *лирске (женске)* и *епске (јуначке) пјесме*. У оквиру ове тематске цјелине помињу се *врсте народне лирске поезије, тематски кругови епске поезије, лирско-епска песма, балада*. Овој тематској цјелини се, међутим, не приступа на исти начин као осталим, јер наставник под разумјева извјесна предзнања ученика из теорије књижевности, а уз то не треба заборавити и да према упутству за начин остваривања програма објављеном уз наставни план и програм, садржаје из теорије књижевности треба инкорпорирати у примјерене наставне јединице. Ако се узме узгредно помињање народне књижевности у програму за други разред средње школе на часовима посвећеним Вуку Стефановићу Карацићу као сакупљачу народних умотворина, то би било све што се из народне књижевности учи у средњој школи. Садржај програма народне књижевности који се учи у средњој школи, бар када је ријеч о избору предвиђених књижевних дјела за рад на часу, указује на то да се овде ради само о осврту на раније стечена знања, о својеврсном утврђивању градива на новим примјерима пјесама (некада и на већ познатим примјерима из основне школе, рецимо пјесма *Српска девојка* се наставним планом и програмом предвиђа и за рад у основној и за рад у средњој школи), које чак и не репрезентују све оно што су ученици већ морали да савладају. Са друге стране, предвиђено је да се за релативно кратко вријеме усвоје многобројни и разнолики теоријски појмови који се везују за народну књижевност, при чему неки од њих уопште не могу да се илуструју ниједним понуђеним примером (Пастернак, 2010: 22–25).

2. Истраживање

На успјешност реализовања процеса учења највише утицаја имају двије компоненте: мотивација ученика и његове способности. На способности ученика,

нарочито оне интелектуалне, не може се знатно утицати јер су оне под великим утицајем наслeдних фактора. Са друге стране, мотивисаност ученика у великој мјери зависи од спољашњих чинилаца, па и од педагошког приступа ученицима у вези са одређеним наставним садржајима. Вучић (Vučić, 2007) разликује двије групе мотива за учење: спољашње (екстринзичке) и унутрашње (интринзичке). Спољашњи мотиви су заступљени у ситуацијама када учење има за сврху постизање неког спољашњег циља, а најчешћи спољашњи мотиви у школском учењу су рок, познавање резултата, похвала и покуда, сарадња и такмичење, те постизање успjеха или неуспjеха. Међутим, ма колико спољашња мотивација била честа у савременим школским ситуацијама, јаче и здравије мотиве за учење представљају унутрашњи мотиви. Ауторка (Vučić, 2007) наводи да у унутрашње мотиве спадају циљ да се нешто научи, пријатност и непријатност градива, интересовање, степен аспирације и, што је за ово истраживање нарочито важно, став према градиву које се учи. Када ученик има позитиван став према градиву, лакше ће га и боље савладати. Позитивну везу између става према предмету и успjешности налазе и Миркова и Опачић (Mirkov & Oračić, 1997). Поједина истраживања говоре да ставови ученика према настави матерњег језика значајно корелирају са успjехом на том предмету (Pavličević-Franić i Aladrović Slovaček, 2011).

Ставови су стечене диспозиције, а њихова сложеност се огледа у чињеници да сваки став има три компоненте: когнитивну, емотивну и конативну, тј. мотивациону (Pot, 2010). Когнитивну компоненту става чине схватања и знања о објекту о коме постоји став, као и о његовој значајности, емоционална компонента подразумјева да ставови увијек носе са собом и осјећања у вези са објектом о којем постоји став, док се конативна (мотивациона) компонента става огледа „у тенденцији да се учини нешто у односу на објекат према коме имамо став, да се приступи акцији у вези са тим објектом“ (Pot, 2010: 372).

Истражујући ставове према народној књижевности код ученика средњих школа, Дашић (2013) закључује, између осталог, да код ученика старијих разреда опада интересовање за садржаје из народне књижевности. Исти аутор саопштава и закључак да средњошколци сматрају да је народна књижевност интересантна као извор за прочавање народне културе, традиције и историје, да је битна за очување националне свијести и идентитета и да је дио опште културе. Са друге стране ученицима нису естетски привлачни садржаји обухваћени наставом народне књижевности.

2.2. Инструменти истраживања

У оквиру истраживања испитаницима су задавани тест знања који је базиран на тематици и наставним темама које су предвиђене наставним планом и програмом образовног циклуса који су испитаници непосредно завршили и упитник о ставовима према народној књижевности који је имао двојаку функцију.

Тест знања представља чисто интелектуалну компоненту у вези са обрађеним етнографско-етнолошко-народнокњижевним садржајем. Питања су прилагођена узрасту испитаника и по садржају и по форми. Примјер питања

која илуструју тест знања за петаке је препознавање разлика између појмова *коледарске* и *божићне пјесме*, као и разумјевање израза попут глагола *батати* и од њега изведене именице *Божић Бата*, за први разред гимназије провјеравано је нпр. познавање *посленичких пјесама* и *пјесама о раду*, као и нпр. појмова као што су *моба* и *мобари*, а за бруцоше је постављан проблем *синкретизма* и његовог дјеловања у првобитној умјетности и народној (усменој) књижевности, такође су задавана тумачења старих ријечи и израза, а тест се у једном питању бавио и сакупљачким радом Вука Стефановића Караџића.

Упитником о ставовима се хтјело испитати какав је интензитет ставова испитаника о садржајима из народне књижевности. Будући да сваки став има три компоненте (когнитивну, емоционалну и конативну, тј. мотивациону) (Pot, 2010) конструисани упитник има девет питања подијељених у три групе. Одговори су давани на петостепеној скали Ликертовог типа (од 1 – уопште нисам сагласан/а до 5 – у потпуности сам сагласан/а). Ученицима петог разреда пружана је помоћ уколико нису у потпуности разумјели садржај наведених тврдњи.

Емоционална компонента процјењивана је на основу сљедећих питања:

1. Осећам се пријатно када читам народну књижевност јер ме уводи у нека мирнија и складнија времена.
2. Читање народне књижевности ме испуни поносом због славне прошлости мог народа.
3. Уживам у народној књижевности јер ме то подсети на дивне старе обичаје и празничну топлину мог дома.

Мотивациона компонента процјењивана је на основу сљедећих питања:

4. Када прочитам једно дело из народне књижевности, јави ми се жеља да прочитам још неко такво штиво.
5. Читање народне књижевности увек код мене изазове потребу да сазнам више о прошлости и историји мог родног краја и земље.
6. Када прочитам поједина дела из народне књижевности, то ме натера да се замислим над садашњим догађајима у држави и судбином свог народа.

Сазнајна компонента процјењивана је на основу сљедећих питања:

7. Народна књижевност је важна за очување националне свести и идентитета.
8. Познавање народне књижевности је део опште културе.
9. Народна књижевност је интересантна као извор за проучавање народне културе, традиције и историје.

Тестови знања су се правили посебно за сваки циклус образовања. Сва три теста знања су се састојала од по пет питања. Свако питање је носило по максимално два бода (због могућности дјелимично тачних одговора). Дакле, максимални број бодова на тесту био је 10, а минимални 0. Упитник о ставовима је такође оцијењен сабирањем оцјена интензитета за сваку компоненту посебно, као и за упитник у цјелини. Максимални скор по компоненти је био

15 (3 пута по 5), а минимални 3 (3 пута 1). За цио упитник максимум је био 45 (9 пута 5), а минимални скор 9 (9 пута 1). Теоријски минимални и максимални скорови табеларно су приказани у табели 1.

Табела 1. Теоријски минимални и максимални скорови на инструментима

Скала	Минимум	Максимум
Тест знања	0	10
Укупан скор на упитнику о ставовима	9	45
Когнитивна компонента става	3	15
Емоционална компонента става	3	15
Конативна компонента става	3	15

2.3. Узорак испитаника

Узорак испитаника је износио укупно 75 и чинило га је по 25 ученика који су завршили један школски четворогодишњи образовни период. Први подузорок чинили су ученици петог разреда који су завршили први школски образовни циклус (од првог до четвртог разреда основне школе), други подузорок су чинили ученици првог разреда средње школе који су управо завршили други школски образовни циклус (од петог до осмог разреда основне школе), а трећи подузорок бруцоши на Департману за српску и компаративну књижевност Филозофског факултета Универзитета у Нишу, који су управо завршили средњошколско образовање као трећи образовни период. Ученици су углавном узимани од оних наставника који су посветили пажњу темама из народне књижевности, и који су доказано добри у свом наставничком послу (селектирани узорак), као и средњошколци који имају амбицију да једног дана постану наставници српског језика и књижевности (такође, селектиран узорак).

Графикон 1. Старосна структура узорка истраживања

2.4. Резултати и дискусија

Обрадом података добијено је да је став према народној књижевности у цјелини, као и све три његове компоненте, позитиван и изражен у великој мјери на цјелокупном узорку, а учинак на тесту знања изнадпросјечан (табела 2). Овакви резултати су у великој мјери сагласни са ранијим налазима (Дашић, 2013).

Табела 2. Просјечни скорови за цио узорак

Скала	Просјечан скор
Тест знања	7,32
Укупан скор на упитнику о ставовима	31,47
Когнитивна компонента става	11,04
Емоционална компонента става	10,64
Конативна компонента става	9,8

Ипак, најизраженија компонента става о народној књижевности је когнитивна компонента, што говори да су анкетирани испитаници свих узраста у великој мјери свјесни значаја који народна књижевност има за општи и национални идентитет човјека и друштва. Било би интересантно провјерити овакав налаз на општој, а не селектираној популацији, као што је у овом истраживању био случај.

Емотивна компонента става о народној књижевности је сљедећа по изражености, што говори да садржаји ове врсте књижевности изазивају позитивне емоције код читалаца свих узраста. Ова компонента је, ипак, најизраженија код старијих испитаника (табела 3, 4, 5).

Конативна (мотивациона) компонента става о народној књижевности јесте изражена, али у нешто мањој мјери него прве двије. Ово нам говори да овдје постоји највећи простор за унапређење, управо кроз усаглашавање времена извођења тема из књижевности, историје, па чак и вјеронауке.

Табела 3. Просјечни скорови за узорак петака

Скала	Просјечан скор
Тест знања	7,12
Укупан скор на упитнику о ставовима	31,44
Когнитивна компонента става	10,80
Емоционална компонента става	10,80
Конативна компонента става	9,84

Табела 4. Просјечни скорови за узорак средњошколаца

Скала	Просјечан скор
Тест знања	6,80
Укупан скор на упитнику о ставовима	29,74
Когнитивна компонента става	10,92
Емоционална компонента става	9,96
Конативна компонента става	8,88

Табела 5. Просјечни скорови за узорак бруцоша

Скала	Просјечан скор
Тест знања	8,04
Укупан скор на упитнику о ставовима	33,24
Когнитивна компонента става	11,40
Емоционална компонента става	11,16
Конативна компонента става	10,68

3. Корелације нивоа знања и компоненти става о народној књижевности

Добијени скорови на тестовима знања и интензитет става и сваке од његових компоненти подвргнути су статистичкој анализи у програму СПСС. Израчунате су корелације између скорова на тесту и скорова на свакој компоненти става. Све добијене корелације су статистички значајне (на нивоу значајности од 0,05), што нам указује на повезаност количине знања и интензитета компоненти става и става у цјелини. Другим ријечима, што је веће познавање садржаја везаних за народну књижевност, то су и емоције које она изазива позитивније и интензивније, придаје јој се већи значај, и више смо мотивисани да ширимо знање. Овакав налаз је у складу са појединим ранијим истраживањима (Vučić, 2007; Pavličević-Franić i Aladrović Slovaček, 2011).

Из ових корелација не може се видети да ли је веће знање узроковало и позитивнији став или обратно, али свакако треба инсистирати и на усвајању садржаја из народне књижевности предвиђених наставним планом и програмом, али и развијати позитиван став код ученика о цјелокупном корпусу усмене књижевности (развијати љубав према тим и таквим садржајима).

3.2. Критички осврт на добијене резултате

Када се погледају резултати, с обзиром на узраст испитаника, може се уочити да најслабије знање имају ученици првог разреда средње школе, који такође имају и најслабији интензитет става у цјелини и свих његових компоненти, посебно емоционалне и конативне (мотивационе). Нешто слабији учинак на тесту знања може се сагледати кроз призму богатства и сложености градива из области народне књижевности у образовном периоду од петог до

осмог разреда основне школе (у тим разредима се ради знатно више наставних јединица везаних за усмено стваралаштво у односу на остала два образовна периода). Када се сагледају компоненте става о народној књижевности које су нешто слабије изражене на овом подзору (емоционална и конативна), мора се имати на уму општа тенденција у развоју мотивације и емоционалног живота у овом узрасту. То је период адолесценције када је емоционални живот буран и промјенљив, а долази и до развоја бројних интересовања невезаних за школске садржаје.

Ограничење овог истраживања се огледа и у томе што су узорак чинили ученици који су квалитетно обрађивали теме из народне књижевности. Треба бити свјестан да то често није случај у школама, те овакве резултате треба најприје провјерити на већем и случајном узорку ученика, па тек онда говорити о универзалности закључака и могућностима екстраполације на цијелу популацију.

Извори

- Река речи.* (2006). Читанка за трећи разред основне школе, аутор Радмила Жежел Ралић. Београд: Klett.
- Ризница речи.* (2011). Читанка за седми разред основне школе, аутор Наташа Станковић Шошо. Београд: Klett.
- Читанка.* (2012). Уџбеник за први разред гимназија и средњих стручних школа, аутор Миодраг Павловић. Београд: Klett.

Литература

- Дашећ, М. (2013). *Савремена рецепција народне књижевности у средњој школи.* Саопштење на 54. традиционалном републичком семинару за наставнике и професоре српског језика и књижевности.
- Марковић, С. (2013). *Народна књижевност у наставним програмима млађих разреда основне школе.* http://www.ffuis.edu.ba/media/publikacije/radovi/2012/06/04/58_Snezana_Markovic.pdf (26.12.2013)
- Пастернак, Б. (2010). *Интерпретација епске народне поезије у средњој школи.* Нови Сад: Академска књига.
- Рот, Н. (2010). *Основи социјалне психологије.* Београд: Завод за уџбенике.
- Mirkov, S. I. & Орачић, Г. Ђ. (1997). Doprinos različitih faktora u ostvarivanju veza između navika i tehnika učenja i školskog postignuća učenika. *Psihologija*, 30(3), 181–196.
- Pavličević-Franić, D. i Aladrović Slovaček, K. (2011). Utjecaj načina poučavanja na motivaciju i stav učenika prema hrvatskome jeziku kao nastavnome predmetu. *Napredak*, 152(2), 171–188.

Vučić, L. (2007). *Pedagoška psihologija (VI dopunjeno izdanje)*. Centar za primenjenu psihologiju Društva psihologa Srbije, Beograd.

Kristina Mitić

LITTLE SCHOOL OF ETHNOLOGY

Summary: Understanding oral literature is part of general knowledge. Its content reflects religion, homeland, economy and social background of ancestors; it is a base for studying folk culture, tradition, history and is important for preserving national consciousness and identity. As contemporary reading, oral literature is treasury of knowledge about life, source of information about our past. It educates comprehensively and keeps the spirit of mother tongue. As such, oral literature could be called „little school of ethnology“. The aim of the paper is to analyze elementary and secondary school syllabus and demonstrate the presence of oral literature content, sequence and continuity of its presentation in tuition. Research samples are students who have completed specific education cycle and are now enrolled in grade five of elementary school, grade one of secondary school or are first year students of teacher studies. Knowledge of features and origin of oral literature would be determined by means of tests, while students' attitude to oral literature would be defined by questionnaires.